

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
В.Н. КАРАЗІНА**

ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**КАФЕДРА ТЕОРЕТИЧНОЇ І ПРАКТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ
імені професора Й. Б. ШАДА**

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МЕТАФІЗИКА ТА ОНТОЛОГІЯ»
(для студентів філософського факультету)**

Харків 2024

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Філософський факультет
Кафедра теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан
філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

2024 р.



Робоча програма навчальної дисципліни

МЕТАФІЗИКА ТА ОНТОЛОГІЯ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 03 гуманітарні науки
(шифр і назва)

спеціальність 033 – філософія
(шифр і назва)

освітньо-професійна програма Філософія
(шифр і назва)

вид дисципліни обов'язкова
(обов'язкова/за вибором)

факультет філософський

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету

“ 21 ” червня 2024 року, протокол № 11

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Дар'я ЗАХЛИПА, доктор філософії, викладач кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

Програму схвалено на засіданні кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

Протокол від “19” червня 2024 року № 15

Завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада


Олег ПЕРЕПЕЛИЦЯ
підпис

Програму погоджено з гарантом освітньої програми:


Гарант освітньої програми «Філософія»


Наталія ПОПОВА
підпис

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету

Протокол від “19” червня 2024 року № 10

Голова науково-методичної комісії філософського факультету


Сергій ГОЛІКОВ
підпис

Вступ

Програма навчальної дисципліни “МЕТАФІЗИКА ТА ОНТОЛОГІЯ” складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти напряму 033 Філософія освітня програма Філософія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є ознайомлення майбутніх фахівців зі становими поняттями, передумовами появи і філософськими наслідками метафізики й онтології, а також поглиблене вивчення ключових проблем метафізики/онтології, які визначають суть останніх, і тенденцій їхнього розвитку в сучасній науковій думці.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є напрацювання студентами категоріального апарату метафізики/онтології; виокремлення студентами найбільш впливових напрямів і течій метафізики/онтології в історичній ретроспективі;

узаasadнення студентами фундаментальних для метафізики/онтології проблем та їхня актуалізація;

ознайомлення студентів із діалектикою позитивної метафізики і негативної онтології шляхом обґрунтування цілісної ідеї буття;

формування у студентів критичного мислення для актуалізації засвоєних проблем в рамках постметафізики/постонтології.

Вивчення дисципліни «Метафізика та Онтологія» спрямоване на формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

Фахові компетентності:

ФК1. Усвідомлення сенсу філософії, її дисциплінарного розмаїття та місця в системі культури.

ФК3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про розвиток основних філософських ідей, учень та напрямків.

ФК5. Здатність аналізувати сучасні філософські проблеми та вчення.

ФК8. Здатність оперувати філософською термінологією для розв’язання професійних завдань

ФК9. Здатність застосовувати в професійній діяльності філософські методи й підходи.

ФК13. Здатність брати участь в наукових та прикладних дослідженнях у галузі філософії.

ФК14. Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях на засадах діалогу,

1.3. Кількість кредитів – 4 кредити

1.4. Загальна кількість годин – 120 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й

Семестр	
4-й	4-й
Лекції	
32 год.	12 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	10 год.
Лабораторні заняття	
0 год.	0 год.
Самостійна робота	
56 год.	98 год.
Індивідуальні завдання	
0 год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні отримати знання класичних і (пост)модерних проблем історії філософії, а також основних філософських концепцій, базових категорій і понять; набути умінь використовувати у професійній діяльності знання традиційних і актуальних проблем історії філософії.

Зокрема досягти таких результатів навчання:

- *знати*: характер та основні напрямки розвитку та критики метафізики/онтології, їхній зв'язок із сучасністю та вплив на інтелектуальний розвиток суспільства; сучасні підходи до аналізу основних метафізичних/онтологічних питань в філософії; основні метафізичні/онтологічні парадигми; умови виникнення, зміст і трансформацію основних метафізичних/онтологічних концептів і концепцій.

- *вміти*: орієнтуватись в основних філософських течіях щодо тлумачення метафізики й онтології;

вести філософський, науково обґрунтований діалог, висловлювати аргументовані судження щодо онтологічних/метафізичних проблем;

формулювати метафізичні/онтологічні проблеми та здійснювати пошук шляхів їхнього розв'язання;

актуалізувати та аналізувати метафізичні/онтологічні проблеми на теоретичному рівні;

працювати із філософським текстом, що значить: застосовувати належну методологію для аналізу й коментування метафізично/онтологічно орієнтованих текстів.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Класичні рецепції метафізики та онтології.

Тема 1. Метафізика як перша позитивна філософія про суще.

Мета, специфіка і завдання курсу. Сутність, предмет і методологічні підвалини метафізики. Гайдеггерове визначення метафізики. Типологізація локальних варіацій метафізики. Передумови появи, етимологія поняття «метафізика» і періодизація зламів у його трактуванні. Філософські наслідки метафізичного мислення. Категорійний апарат метафізики.

Тема 2. Онтологія як перша негативна філософія буття.

Сутність, предмет і методологічні підвалини онтології. Гайдеггерове визначення онтології. Типологізація регіональних варіацій онтології. Діалектика буття одиничного/множинного. Передумови появи, етимологія поняття «онтологія» і періодизація зламів у його трактуванні. Проблема неперекладності онтологічних понять. Семантико-лінгвістичний зміст дієслова *бути*. Проблема анулювання абсолютного статусу буття. Буття

в модусах існування, копули, істини. Філософські наслідки онтологічного мислення. Негация як онтологічний спосіб дії.

Тема 3. Вчення про буття та ідею в Античності.

Космологія грецького світу та ехологика грецького дискурсу. Трипофобна манера грецького запитування на загальному тлі занепокоєння Початком. Полісемантичність Буття: суще, існування, посутнє сутності, чимбутність, істина. Метафізичний та інструментальний нуль. Тези Парменіда про Буття. Діалектика Буття і Мислення. Діалектика Буття й Ніщо. Проблема контрінтуїтивності метафізичних висновків. Платон як перший метафізик. Критика логогрифів небуття Платоном. Істина-Благо за Платоном. Діалектика Міту й Логосу. Арістотелева *вимога підстави* як праобраз онтологічного мислення. Чотири провини Арістотеля та ідея каузальності. Топологія і телеологія Буття. Проблема радикальної випадковості та ідея каузальності. Дві метафізики і 10 категорій Арістотеля. Діалектика Матерії й Форми. Діалектика Дійсності й Можливості. Діалектика Істини й Хиби. Аритмологія Часу. Діалектика тривалого Тепер і подієвої Вічності. Грецьке світомислення і Західний тип філософування.

Тема 4. Ідея Абсолюту і буття Бога: метафізика та онтологія за часів християнства.

Епіфанія і автаркія онтологічного досвіду. Біблія як філософський текст і герменевтична шляхи його витлумачення. Номотетичність старозавітного Бога на противагу агапії Христа. Патристика і схоластика. Образ *ignis crucis* в патристиці. Лінійний час А. Августина. Поява історії як нарративу, об'єднаного Подією. Есхатологія часу кінця і кінця часів. Три часо-образи теперішнього за Августином. Апорії *intentio* та *distentio animi*. Полеміка Августина з Платоном: від ремінісценції до ілюмінації. Проблема єдиності Бога. Діалектика Віри і Розуму. Негативна/Апофатична теологія Д.Ареопагіта. Онтологічні докази існування Бога за А. Кентерберійським і Т. Аквінським та їхні філософські наслідки. Метафізика *actus essendi* Т. Аквінського. Реставрація категорій Арістотеля Томою. Спор реалістів та номіналістів. Ісихазм. Діалектика божественного Світла і Мороку.

Тема 5. Гносеологічний поворот метафізики і шляхи його подолання. Онтологічна тріада Ф. Гегеля: Ніщо, Негация, Aufhebung.

Ототожнення Буття із *Natura*. *Cogito ergo sum* Декарта або зусилля самовідтворення. Картезіанський словник дуалізму. Протяжність і мислення. Тіло і свідомість. Матерія і дух. Індивід і суб'єкт. Каузальність мислення. Деонтологізація суб'єктивності. Від неформалізованої раціональності до формалізованого раціоналізму. Система достовірних істин. Душа і субстанція (Спіноза). І. Кант: *leges mentis*, апріорні форми чуттєвості і трансцендентальний схематизм. Антиномічність мислення. Трансцендентне і трансцендентальне. Діалектичний зсув онтології. Тріада Ф. Гегеля: Ніщо, Негация, *Aufhebung*. Опосередковане буття або *Dasein* Гегеля. *Подолання* метафізики Ніцше. Онтологізація життя і волі. Обоження ніщо. *Антитеза негативного духа*. Космологія повторення. Препарування зла та алогонія. Ідея інтенціональності: від Декарта до Гуссерля.

Розділ 2. Метафізика та онтологія в світі речей (після) Гайдеггера.

Тема 1. Радикальна онтологія М. Гайдеггера та феноменологічний метод.

Заклик Е. Гуссерля *Zur Sache Selbst!* Проблема життєсвіту і топологічний горизонт. Архітектоніка гайдеггерової онтології. Реконструкція феноменології М. Гайдеггером. Три компоненти феноменологічного методу: конструкція, деконструкція і критичний демонтаж. Питання гіпертрофії кореневих значень: *φαίνεσθαι*, *εἶλοϋν*, *ἀληθεῖα*. Інтроективна герменевтика буття. Онтологічна диференція/розколина буття і сущого. *Metaphysica specialis* та *metaphysica generalis*. Занедбаність питання буття. Діалектика Дещо й Ніщо: витoki і філософські наслідки. Критика монадологічної субстанції на шляху оприсутнення *Dasein*.

Екзистенціали буття. Подієва телеологія Angst(y). Sein zum Tode. Меонтологічна традиція в філософії. Критичний демонтаж метафізики у бік негативності. Трансцендентування в Ніщо. Критика нігілізму в контексті розпаду істини. Актуалізація грецького дискурсу істини. Діалектика автентичності/неавтентичності. Позаособистісна ідіома *es gibt*. Феномен Ereignis: від Події до Пришестя, Прояви й Дару. Три модуси Часу: $\chi\rho\nu\nu\omicron\varsigma$, $\alpha\iota\omega\nu$, $\kappa\alpha\iota\rho\omicron\varsigma$. Топологія або теологія четвериці (Geviert) пізнього Гайдеггера. Онтологізація мови.

Тема 2. Постметафізика й постонтологія.

Досвід феноменологічної онтології Ж.-П. Сартра. Буття феномену або феномен буття? Апофатика доказів буття Ж.-П. Сартра. Трансфеноменальність буттєвих засновків. Негативність дорефлексивного cogito. Індиферентність і негативність онтологічного фону. Буттєве привласнення ніщо. Ніщо як гарант свободи. Le Neant Ж.-П. Сартра. Тривога в модусі майбуття-небуття. Подвійний онтологічний екстаз і складні відносини інструментальності. Онтологічна згода на об'єктивацію. Репресивність онтологічного досвіду або Буття-для-Себе під поглядом Іншого. Негативна оптика Буття-для-Іншого. Онтологія, космологія і симптоматика Дару Ж. Дерріда. Ніщо решти часу. Кайрологія миті. Об'єктно-орієнтована онтологія: від феномену до речі. Weird-субстанція. Спекулятивний матеріалізм К. Мейясу. Критика кінечності буття і мислення. Метафізичний реалізм і трансцендентальний нігілізм Р. Брасье. Органон бездіяльного щезновіння. Кореляціонізм мислення і небуття. Трансцендентальний матеріалізм Й. Гранта та Ю. Такера: соматизм, фізика цілого, віталізм, спекулятивний натуралізм. Діалектика життя і живого. Анафема існування в постапокаліптичних теоріях. Некрофілія та екстремофілія або філія кінечності.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	сам.	л		п.	лаб.	інд.	сам.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Класичні рецепції метафізики та онтології.												
Тема 1. Метафізика як перша позитивна філософія про суще	14	2	4			8	14	1	1			12
Тема 2. Онтологія як перша негативна філософія буття	18	4	6			8	14	1	1			12
Тема 3. Вчення про буття та ідею в Античності	24	8	6			10	20	2	2			16
Тема 4. Ідея Абсолюту і буття Бога: метафізика та онтологія за часів християнства	22	8	6			8	16	2	1			13
Тема 5. Гносеологічний поворот метафізики і шляхи його подолання. Онтологічна тріада Ф. Гегеля: Ніщо, Негація, Aufhebung.	16	4	4			8	20	2	2			16
Разом за розділом 1	94	26	26			42	84	8	7			69

Розділ 2. Метафізика та онтологія в світі речей (після) Гайдегера.											
Тема 1. Радикальна онтологія М. Гайдегера та феноменологічний метод	14	4	2			8	20	2	2		16
Тема 2. Постметафізика й постонтологія	12	2	4			6	16	2	1		13
Разом за розділом 2	26	6	6			14	36	4	3		29
Усього годин	120	32	32			56	120	12	10		98

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Метафізика як перша позитивна філософія про суще.	4	1
2	Онтологія як перша негативна філософія буття.	6	1
3	Вчення про буття та ідею в Античності.	6	2
4	Ідея Абсолюту і буття Бога: метафізика та онтологія за часів християнства.	6	1
5	Гносеологічний поворот метафізики і шляхи його подолання. Онтологічна триада Ф. Гегеля: Ніщо, Негация, Aufhebung.	4	2
6	Радикальна онтологія М. Гайдегера та феноменологічний метод.	2	2
7	Постметафізика й постонтологія в <i>світі речей після Гайдегера</i> .	4	1
	Разом	32	10

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Опрацювання лекційних матеріалів	22	68
2	Підготовка до семінарських занять	14	8
3	Підготовка до контрольних робіт	10	12
4	Підготовка до іспиту	10	10
	Разом	56	98

6. Індивідуальне завдання

Есе необхідне для систематизації, закріплення і розширення теоретичних знань і практичних навичок, тому воно може бути рекомендовано тим студентам, які вчасно і вправно виконують програму і мають можливість і бажання підготуватися до студентської конференції чи написання тез або статті.

Студенти самостійно визначають тему есе, погоджуючи її з викладачем. Есе необхідно

здати для перевірки викладачеві не пізніше, ніж за 10 діб до початку залікового тижня. Структура есе передбачає відомості про автора, вступ, основну частину, висновки, список літератури. Посилання на першоджерела обов'язкові. Вимоги до написання й оформлення есе відповідають вимогам до фахових публікацій, приклади яких можна знайти за посиланнями, наведеними в пункті 11.

7. Методи навчання

Навчальна програма курсу передбачає аудиторні (лекційні та семінарські) заняття та самостійну роботу студентів. Під час викладення матеріалу лекцій використовуються наступні методи: репродуктивний метод, пояснювально-ілюстративний метод, історичний метод, індуктивний/дедуктивний методи. Під час проведення семінарських занять використовуються наступні методи: метод проблемного викладу матеріалу, пошуковий метод, метод аналогії, дидактичний метод.

8. Методи контролю

Поточна оцінка знань студентів на семінарських заняттях, оцінка за виконання контрольних робіт, оцінка екзаменаційної письмової роботи.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом		
Т 1-...	Т 1- ...					
30	12	9	9	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Критерії оцінювання:

№ з/п	Види навчальної роботи	Кількість балів
	Розділ 1.	
1	Участь в семінарських заняттях	15
2	Контрольна робота з теми 1	3
3	Контрольна робота з теми 2	3
4	Контрольна робота з теми 3	3
5	Контрольна робота з теми 4	3

6	Контрольна робота з теми 5	3
	Всього за розділ	30
	Розділ 2.	
1	Участь в семінарських заняттях	6
2	Контрольна робота з теми 1	3
3	Контрольна робота з теми 2	3
	Всього за розділ	12
1	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	9
2	Індивідуальне завдання	9
	Екзаменаційна робота	40
	В С Ь О Г О	100

Студент допускається до підсумкового семестрового контролю, якщо він набере за результатами поточного контролю не менше 10 балів.

Екзаменаційна робота складається з 2 теоретичних питань. Розкриттям теоретичних питань екзаменаційної роботи студент повинен продемонструвати знання змісту питань, основних положень філософських першоджерел та рекомендованої літератури, а також різних підходів для аналізу актуальних і позачасових проблем філософії разом із суміжними методологіями філософських досліджень, провівши глибокий критичний аналіз означеного питання та надавши лаконічну, чітку, логічну й послідовно побудовану відповідь. Максимальна кількість балів за викладення одного теоретичного питання – 20 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	незараховано

10. Рекомендована література

Основна література

- Аристотель. Метафізика. (О. Панич, Пер.). Київ: Темпора, 2022. 848 с.
- Біблія. (І. Огієнко, Пер.). Українське Біблійне Товариство, 2022.
- Гусерль Е. Ідеї чистої феноменології і феноменологічної філософії. (В. Кебуладзе, Пер.). Харків: Фолю, 2021. 348 с.
- Дерріда, Ж. Дарувати час. (М. Ющенко, Пер.). Львів: Літопис, 2008. 208 с.
- Захлипа, Д. (2022b). Негативна копула буття серед перспектив гайдеггерового проекту радикальної онтології. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*, 67, 49–56. DOI: <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2022-67-6>
- Кассен Б. Європейський словник філософій: лексикон неперекладностей. (К. Сігов, Пер.). Том перший. Київ: Дух і літера, 2020а. 576 с.
- Кассен Б. Європейський словник філософій: лексикон неперекладностей. (К. Сігов, Пер.). Том другий. Київ: Дух і літера, 2021а. 488 с.
- Кассен Б. Європейський словник філософій: лексикон неперекладностей. (К. Сігов, Пер.). Том третій. Київ: Дух і літера, 2021b. 328 с.
- Кассен Б. Європейський словник філософій: лексикон неперекладностей. (К. Сігов, Пер.). Том четвертий. Київ: Дух і літера, 2020b. 440 с.
- Кант І. (І. Бурковський, Пер.). Критика чистого розуму. Київ: Юніверс, 2000. 504 с.
- Кант І. Пролегомени до кожної майбутньої метафізики, яка може постати як наука. (В. Терлецький, Пер.). Харків: Фолю, 2024. 288 с.
- Кебуладзе В. Феноменологія досвіду. Київ: Дух і Літера, 2012. 208 с.
- Лакс М. Метафізика: сучасний вступний курс. Київ : Дух і літера, 2016. 584 с.
- Ніцше Ф. По той бік добра і зла. Генеалогія моралі. (А. Онишко, Пер.). Львів: Літопис, 2002.
- Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. Нарис феноменологічної онтології. Київ.: Основи, 2001. 854 с.
- Святий Августин. (Ю. Мушак, Пер.). Сповідь: Київ: Основи, 1999.
- Стружевський В. Онтологія. Київ: Дух і Літера, 2014. 312 с.
- Agamben, J. (2005). *The Time that Remains. A Commentary on the Letter to the Romans*. (P. Dailey, Trans.). Stanford University Press.
- Aristotle. (1984). *Physics*. (J. Barnes, Ed.). New Jersey: Princeton University Press.
- Beaufret, J. (1973). *Dialogue Avec Heidegger*. Philosophie Grecque (T. 1). Paris: Les Éditions de Minuit.
- Couloubaritsis, L. (2014). Ousia, Huparxis, Hupostasis: Essence and Existence. In B. Cassin (Ed.), *Dictionary of Untranslatables: A Philosophical Lexicon* (pp. 422–23). Princeton: University Press.
- Harman, G. (2011). *The Quadruple Object*. Zero Books.
- Harman, G. (2002). *Tool-being: Heidegger and the metaphysics of objects*. Open Court Publishing Company.
- Hegel, G. W. F. (2010). *The Science of Logic*. (G. Di Giovanni, Trans.). Cambridge University Press.
- Heidegger, M. (2009). *Basic concepts of Aristotelian philosophy*. (Robert D. Metcalf, & Mark B. Tanzer, Trans.). Indiana University Press.
- Heidegger, M. (1962). *Being and Time*. (J. Macquarrie & E. Robinson, Trans.). Oxford UK & Cambridge USA: Blackwell.
- Heidegger, M. (1983). *Einführung in die Metaphysik*. Gesamtausgabe (Bd. 40). Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (1976a). *Platons Lehre von der Wahrheit*. In *Wegmarken* (ss. 203–239). Gesamtausgabe (Bd. 9). Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (1967). *Sein und Zeit*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Heidegger, M. (1976b). *Was ist Metaphysik?* In *Wegmarken* (ss. 103–123). Gesamtausgabe (Bd. 9). Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Ierodiakonou, K. (2004). *Byzantine Philosophy and Its Ancient Sources*. Oxford University Press.
- Kahn, C. (2009). *Essays on Being*. New-York: Oxford University Press Inc.
- Kahn, C. (1986). *Retrospect on the Verb “To Be” and the Concept of Being*. In *The Logic of Being*

(pp. 1-28). Dordrecht: D. Reidel. https://doi.org/10.1007/978-94-009-4780-1_1
Kahn, C. (1973). The Verb “Be” in Ancient Greek. Dordrecht: D. Reidel.
Marion, J.-L. (2012). God without Being. University of Chicago Press. 343 p.
Mumford, S. (2021). Absence and Nothing: The Philosophy of What There is Not. Oxford University Press.
Sartre, J.-P. (1956). Being and Nothingness (Hazel E. Barnes, Trans.). New-York: The Philosophical Library.
Sorensen, R. (2022). Nothing: A Philosophical History. Oxford University Press.
Zakhlypa, D. (2024). The Potential of Αληθεια-Oriented Phenomenology on the Path of Radicalization of Heidegger’s Method, *Logos*, 119, 193-203. DOI: http://www.litlogos.eu/L119/Zakhlypa_e.html

Додаткова література

Баумейстер А. (2012). Джерела і приховані мотиви фундаментальної онтології. *Sententiae*, 2, 46-59.
Баумейстер А. (2013). Онтологія як філософська дисципліна: український контекст. *Філософська думка*, 5, 26–40.
Баумейстер А. (2013). На шляху до автентичного буття: феноменологічна деструкція Аристотеля у раннього Гайдегера. *Sententiae*, 1, 63–75.
Баумейстер А. (2010). Теорія субстанції у Аристотеля. *Sententiae*, 1, 3–62.
Баумейстер А. Тома Аквінський: вступ до мислення. Бог, буття і пізнання. Київ: Дух і літера, 2012. 408 с.
Возняк, С. (2008). Da-sein: присутність чи ось-буття (до проблеми адекватності філософського перекладу). *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Філософія*, 412–413, 77–81.
Генріх Д. Свідоме життя. Дослідження співвідношення суб’єктивності та метафізики. Київ : Дух і літера, 2016. 188 с.
Гусерль Е. Картезіанські медитації. Вступ до феноменології. (А, Вахтель, Пер.). Київ: Темпора, 2021. 304 с.
Гегель І.В.Ф. Феноменологія духу (П. Тарашук, Пер.). Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. 548 с.
Декарт Р. Метафізичні розмисли. Київ: Юніверс, 2000. 304 с.
Діденко Л. (2019). Лінії онтології: (1) проблематизування та (2) «метафізичність». *Вісник Львівського національного університету імені І. Франка. Серія «Філософсько-політологічні студії»*, 25, 21–28. <https://doi.org/10.30970/2307-1664.2019.25.3>. DOI: <https://doi.org/10.30970/2307-1664.2019.25.3>
Діденко Л. (2020). Лінії онтології: (3) терміновкорінення. *Вісник Львівського національного університету імені І. Франка. Серія «Філософсько-політологічні студії»*, 33, 33–41. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.33.4>
Єрмоленко, В. (2000). Ereignis пізнього Гайдегера та гегелівська логіка зняття. *Магістеріум. Історико-філософські студії*, 3, 121–130. <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/13786>
Захлипа, Д. (2022а). Буття-Dasein серед літеральних і філософських перспектив україномовного перекладу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки»*, 65, 23–31. DOI: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2022-65-03>
Захлипа Д. (2023). Нігітологія імені буття М. Гайдегера. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*, 69, 82-90. DOI: <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2023-69-10>
Захлипа, Д. (2020). Онтологічно-контекстуальне положення часу: між еоном і ретардаціями Ніщо. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*, 62, 128–138. DOI: <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2020-62-14>

- МакТагарт Дж. Е. Природа існування. (Ю. Олійник, Пер.). Том перший. Київ: Темпора, 2022. 536 с.
- МакТагарт Дж. Е. Природа існування. (Ю. Олійник, Пер.). Том другий. Київ: Темпора, 2022. 912 с.
- Мондін Б. Онтологія і метафізика. Жовква: Місіонер, 2010. 284 с.
- Паточка Ян. Негативний платонізм. Вічність та історичність. Єретичні есе про філософію історії. (Б. Марусик, Пер.). Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. С. 7–52.
- Северино Е. Сутність нігілізму. (Ю. Олійник, Пер.). Київ: Темпора, 2020. 688 с.
- Терлецький В. (2013). Прелімінарії до поняття онтології в критичній філософії Канта. *Sententiae, 1*, 30–41. <https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/25516>
- Тихолаз А. (2002). Що таке метафізика? Етьєн Жільсон відповідає Мартіну Хайдеггеру. *Наукові записки НаУКМА, 20*, 93–99. <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/8787>
- Ackrill, J.-L. (1957). Plato and the Copula: Sophist 251-259. *The Journal of Hellenic Studies, 77*(1), 1-6. DOI: <https://doi.org/10.2307/628625>
- Adorno, T. (1993). Hegel: Three Studies. (Shierry Weber Nichol森, Trans.). MIT Press.
- Aquinas, St. Thomas. (1961). Commentary on the Metaphysics of Aristotle (Vol. 1). (John P. Rowan, Trans.). Chicago: Henry Regnery Company.
- Augustin. (2012). The Confessions (John E. Rotelle, Ed.). New-York: New City Press.
- Badiou A. L'Être et l'Événement. Paris: Seuil, coll. L'ordre philosophique, 1988.
- Derrida, J. (1976). Supplement of Copula: Philosophy Before Linguistics. *The Georgia Review, 30*(3), 527-564.
- Gilson, E. (1967). The Christian Philosophy of Saint Augustine. (L. E. M. Lynch, Trans.). New-York: Vintage Books.
- Harman G. Object-Oriented Ontology: A New Theory of Everything. Penguin Books, 2017. 298 p.
- Heidegger, M. (1991a). Nietzsche (Vol. 1-2). (D. Farrell Krell, Ed.). Harper Collins Publishers.
- Heidegger, M. (1991b). Nietzsche (Vol. 3-4). (D. Farrell Krell, Ed.). Harper Collins Publishers.
- Heidegger, M. (1992). Parmenides. Gesamtausgabe (Bd. 54). Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (1994). Phänomenologische Interpretationen Zu Aristoteles. Gesamtausgabe (Bd. 61). Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (1976). Vom Wesen und Begriff der Φύσις. Aristoteles, Physik B, 1. In *Wegmarken* (ss. 239–303). Gesamtausgabe (Bd. 9). Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Hintikka, J. (1986). The Varieties of Being in Aristotle. In S. Knuuttila & J. Hintikka (Eds.), *The Logic of Being* (pp. 81-114). Dordrecht: D. Reidel Publishing Company. https://doi.org/10.1007/978-94-009-4780-1_4
- Kobets, R. (2019). On Heidegger's concept of ontology. *Filosofska Dumka, 1*, 60-73. <https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd/article/view/342>
- Kosman, A. (2013). The Activity of Being. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Maritain, J. (1962). A Preface to Metaphysics: Seven Lectures on Being. New-York: New American Library.
- Meillassoux Q. After Finitude: An Essay on The Necessity of Contingency. Continuum, 2008. 160 p.
- Nancy J.-L. Being Singular Plural. Stanford: Stanford University Press, 2000.
- Palmer, J. (2009). Parmenides and Presocratic Philosophy. Oxford University Press.
- Thacker, E. (2011). In the Dust of this Planet. In *Horror of Philosophy* (Vol. 1). Zero Books.
- Thacker, E. (2015). Starry Speculative Corpse. In *Horror of Philosophy* (Vol. 2). Zero Books.
- The Oxford Handbook of Metaphysics. (M. J. Loux & D. W. Zimmermann, Ed.). Oxford University Press, 2005. 724 p.
- Tonner, P. (2010) Heidegger, Metaphysics and the Univocity of Being. New York.: Continuum International Publishing Group.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Навчальні програми кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада: https://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/tpf_program.html
Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»: <https://periodicals.karazin.ua/philosophy>
Історико-філософський журнал «Sententiae»: <https://sententiae.vntu.edu.ua/index.php/sententiae>
Науково-теоретичний часопис «Філософська Думка»: <https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd>
Фаховий журнал «Наукові записки НаУКМА»: <http://nzpr.ukma.edu.ua>
«Heidegger Circle» (Gatherings): <https://heidegger-circle.org/gatherings/>

12. Матеріали до семінарських занять

1. Метафізика як перша позитивна філософія про суще.

Кант І. Прологомени до кожної майбутньої метафізики, яка може постати як наука. (В. Терлецький, Пер.). Харків: Фоліо, 2024. С. 10-25.

Heidegger, M. (1976a). Platons Lehre von der Wahrheit. In *Wegmarken* (ss. 203–239). Gesamtausgabe (Bd. 9). Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.

2. Онтологія як перша негативна філософія буття.

Кассен Б. Європейський словник філософій: лексикон неперекладностей. (К. Сігов, Пер.). Том перший. Київ: Дух і літера, 2020а. С. 101–148.

Захлипа, Д. (2022b). Негативна копула буття серед перспектив гайдеггерового проекту радикальної онтології. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*, 67, 49–56.

3. Вчення про буття та ідею в Античності.

Арістотель. Метафізика. (О. Панич, Пер.). Київ: Темпора, 2022. С. 413-495.

Heidegger, M. (2009). Basic concepts of Aristotelian philosophy. (Robert D. Metcalf, & Mark V. Tanzer, Trans.). Indiana University Press. P. 185-213.

4. Ідея Абсолюту і буття Бога: метафізика та онтологія за часів християнства.

Святий Августин. (Ю. Мушак, Пер.). Сповідь: Київ: Основи, 1999. С. 212–264.

Couloubaritsis, L. (2014). Ousia, Huparxis, Hupostasis: Essence and Existence. In B. Cassin (Ed.), *Dictionary of Untranslatables: A Philosophical Lexicon* (pp. 422–23). Princeton: University Press.

5. Гносеологічний поворот метафізики і шляхи його подолання. Онтологічна тріада Ф. Гегеля: Ніщо, Негація, Aufhebung.

Кант І. (І. Бурковський, Пер.). Критика чистого розуму. Київ: Юніверс, 2000. С. 56-76.

Hegel, G. W. F. (2010). *The Science of Logic*. (G. Di Giovanni, Trans.). Cambridge University Press. P. 45-125.

6. Радикальна онтологія М. Гайдеггера та феноменологічний метод.

Heidegger, M. (1962). *Being and Time*. (J. Macquarrie & E. Robinson, Trans.). Oxford UK & Cambridge USA: Blackwell. P. 21-67.

Heidegger, M. (1976b). Was ist Metaphysik? In *Wegmarken* (ss. 103–123). Gesamtausgabe (Bd. 9). Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.

7. Постметафізика й постонтологія в світі речей після Гайдеггера.

Дерріда, Ж. Дарувати час. (М. Ющенко, Пер.). Львів: Літопис, 2008. С. 7–43.

Sartre, J.-P. (1956). *Being and Nothingness* (Hazel E. Barnes, Trans.). New-York: The Philosophical Library. P. 3-47.

13. Комплект питань до іспиту

1. Метафізика як перша позитивна філософія про суще: етимологія, сутність, наслідки.
2. Онтологія як перша негативна філософія буття: полісемія, модуси, наслідки.
3. Вчення про буття та ідею в Античності: космологія, ехологіка, трипофобія.
4. Онтологічні апорії Парменіда та їхній вплив на формування західноєвропейського мислення.
5. Діалектика Буття/Мислення та її альтернативи в грецькому дискурсі.
6. Платон як перший метафізик.
7. Арістотелева *чимбутність* та її роль у становленні онтологічного мислення Заходу.
8. Ідея Абсолюту і буття Бога: епіфанія, діалектика, герменевтика.
9. Лінійна есхатологія Августина: час кінця і кінець часів.
10. Гносеологічний поворот метафізики: від Картезія до І. Канта.
11. Ніщо, Негація, *Aufhebung*: онтологічна тріада Ф. Гегеля.
12. *Подолання* метафізики Ніцше шляхом препарування онтологічного зла.
13. Проблема життєсвіту і топологічний горизонт (Е. Гуссерль).
14. Екзистенціальна аналітика *Dasein* на тлі радикальної онтології М. Гайдеггера.
15. Алетична феноменологія М. Гайдеггера і критичний демонтаж метафізики.
16. Кайрологія миті і феномен *Ereignis* в філософії М. Гайдеггера.
17. Епіфеноменальність буття і ніщо Ж.-П. Сартра.
18. Онтологія Дару Ж. Дерріда.
19. *Світ речей після Гайдеггера*: об'єктно-орієнтовані онтології.
20. Постметафізика й постонтологія: проблематика або симптоматика.